

Nádory hlavy a krku patří mezi relativně časté zhoubné nádory. Pravděpodobnost vzniku roste s kouřením a požíváním alkoholických nápojů, zejména destilátů.

Před zahájením léčby je potřeba správně určit stádium onemocnění na základě klinického vyšetření, zobrazovacích metod (CT vyšetření, rentgen plic) a odběru krve. Někdy je nutné provést vyšetření v celkové anestezii za pomoci endoskopických nástrojů.

LÉČBA

Mezi základní léčebné možnosti patří:

- operace (chirurgická léčba),
- radioterapie (ozáření), případně v kombinaci s chemoterapií či biologickou léčbou.

Pokud je to možné, volíme takový postup, který zachovává co nejlepší funkci orgánů v postižené oblasti. Vhodná léčba je posouzena individuálně u každého pacienta týmem lékařů různých odborností.

K zajištění výživy po operaci či během radioterapie, vzhledem k častým problémům s polykáním, je u některých pacientů vhodné zavedení výživné sondy, nebo provedení dočasné perkutánní gastrostomie (zavedení tenké cévky přes stěnu břišní do žaludku, kterou lze po léčbě velmi snadno odstranit). Před zahájením léčby je rovněž nezbytné pečlivé stomatologické vyšetření a ošetření případných zubních kazů. Neošetřené zuby s kazem se mohou stát příčinou nepříjemných komplikací během onkologické léčby i po ní.

OPERACE

Chirurgická léčba je pro každého pacienta plánována individuálně v závislosti na mnoha faktorech zahrnujících umístění nádoru, jeho velikost, věk i celkový zdravotní stav. Operace má za cíl odstranit nádor společně s lemem okolní zdravé tkáně. Velmi často je odstranění nádoru spojeno i s odstraněním spádových lymfatických uzlin na krku, kam se může nádor šířit.

V závislosti na umístění nádoru může operace vést ke změnám v polykání, mluvení a někdy i ke kosmetickým defektům. V případě některých rozsáhlejších nádorů je třeba zajistit bezproblémové dýchání dočasným otevřením průdušnice navenek (tzv. tracheostomie). V případě nádorů hrtanu s nutností jeho odstranění (laryngektomie) je toto vyústění dýchacích cest tracheostomií trvalé. Tím je částečně znemožněna tvorba hlasu a ztížena komunikace.

REHABILITACE

U naprosté většiny operací nemají pacienti žádnou poruchu hlasu a porucha polykání je dočasná, zpravidla vyžaduje pouze úpravu stravy. Rehabilitace po operačním výkonu zahrnuje konzultace s odborníkem na výživu a polykání i s hlasovým specialistou. Rehabilitace hlasu po totální laryngektomii je možná náhradními mechanismy. Jednak je to tvorba náhradního, jícnového hlasu (tvorba hlasu vypuzením vzduchu ze žaludku), nebo zavedení tzv. „hlasové protězy“ do horní části průdušnice. Další možností je i použití elektronického mluvícího přístroje, tzv. elektrolaryngu.

RADIOTERAPIE

Léčba zářením probíhá na lineárním urychlovači, kdy je postižená oblast, včetně krčních lymfatických uzlin, vystavena vysoké dávce záření, která ničí nádorové buňky. Při moderní radioterapii jsou okolní orgány (mícha, slinné žlázy, polykací a dýchací cesty) poměrně dobře chráněny, jejich částečnému ozáření se ale vyhnout nelze. Vhodná je konzultace nutričního terapeuta, kterého naleznete v průchodu mezi monoblokem a poliklinikou u velké jídelny.

Před zahájením léčby vás čeká:

1. Pohovor

Během pohovoru s lékařem absolvujete vstupní vyšetření a bude vám vysvětlen princip i celý postup léčby. Budete se moci zeptat na jakékoliv nejasnosti. Následně budete vyzváni k podpisu informovaného souhlasu.

2. CT (výpočetní tomograf)

Toto vyšetření je bezbolestné. Před vyšetřením je potřeba vyrobit **plastovou masku**, aby byla ozařovaná oblast dobře fixována. Dle snímků získaných při CT je ve spolupráci lékařů a fyziků vypracován ozařovací plán.

3. Zakreslení ozařovacích značek

Při druhé návštěvě se na plastovou masku zakreslí značky, podle kterých se bude každý den ozařovat.

K ozařování používáme nejmodernější dostupnou techniku, která maximálně šetří zdravé tkáně a zaručuje milimetrovou přesnost. Jedná se o techniky IMRT a IGRT. Léčba trvá 5-7 týdnů, ozařuje se jednou nebo dvakrát denně každý pracovní den od pondělí do pátku. Ve dnech pracovního volna a klidu se neozařuje. Samotné ozáření trvá přibližně 15 minut, s přípravou apod. počítejte se zdržením na naší klinice přibližně 1 hodinu každý den. 1x týdně budete kontrolováni vašim ošetřujícím lékařem, při potížích je vám lékař kdykoliv k dispozici.

NEŽÁDOUCÍ ÚČINKY RADIOTERAPIE

Ozařování působí nejen na nádor, ale i na zdravé tkáně a orgány. Těmto nežádoucím účinkům se nelze zcela vyhnout, ale lze je omezit nebo upravit léčbou.

Ozařování oblasti hlavy a krku je spojeno s nežádoucími účinky:

- zánět sliznic,
- sucho v ústech,
- zarudnutí kůže.

Nejvýznamnějším nežádoucím účinkem je **reakce na sliznicích v dutině ústní a polykacích cestách**. Ta se projevuje nejprve zarudnutím sliznic, bolestmi, pocitem zahlenění, obtížemi při polykání. Během ozařování se tyto problémy stupňují a může se stát, že ke konci ozařování budete schopni polykat pouze kašovitou stravu nebo tekutiny. Dalším nežádoucím účinkem je úbytek slin, což se projeví pocitem sucha v ústech. Dochází také k poruchám vnímání chuti. **Reakce na kůži** je obvyklou komplikací. Kůže je nejprve zarudlá, může pálit, postupně se může objevit až mokvání. Pacienti mohou během léčby zhubnout 10 kg i více a pro bolestivou reakci musejí často užívat silné léky proti bolesti.

PREVENCE NEŽÁDOUCÍCH ÚČINKŮ

Ochrana sliznice dutiny ústní

1. Nekuřte, nepijte destiláty, vyvarujte se horkých nápojů, kyselých nápojů (například ovocných šťáv), ostrých a kořeněných jídel.
2. Vyplachujte ústa 3x denně zředěným kloktadlem (Octanisept, Corsodyl), 10x denně popíjejte odvar z bylinek (šalvěj, svízel, heřmánek), Vincentku.
3. Zuby a jazyk čistěte jemně a používejte měkký kartáček.
4. Při reakci v polykacích cestách jsou vhodné mléčné výrobky (mléko, jogurty, smetanové zmrzliny).

Ochrana kůže

1. Holte se co nejméně a holení provádějte pouze elektrickým strojkem, nepoužívejte kosmetické přípravky (voda po holení, krémy, pleťové vody, make-up).
2. Chraňte se před sluncem.
3. Dbejte na to, aby nedocházelo ke zbytečnému oděni kůže, například o limečky košile. Noste jen bavlněné oblečení.
4. Objeví-li se pálení či svědění, je možné kůži lehce namazat preparátem s panthenolem nebo kalciovou masťou. **Před ozářením by kůže měla být suchá.**

Velmi důležité je **udržovat dostatečný příjem tekutin** - pokud je polykání tekutin bolestivé, napiše vám lékař léky proti bolesti. Uvedené akutní potíže **odezní u většiny pacientů přibližně během 1 měsíce** od ukončení ozařování. V některých případech může nejvýraznější reakce nastat až po dokončení ozařování. Proto dodržujte stejný režim jako při ozařování ještě 1 měsíc po jeho dokončení. Některé problémy mohou přetrvávat dlouhodobě až trvale. Jedná se o sucho v ústech, poruchy chuti, obtíže při polykání, reakce na kůži a podobně. Při prohlídkách po ukončení léčby tyto potíže nahlaste vašemu onkologovi, který navrhne nutná vyšetření a léčbu.